

تورک ادبیاتی

ادبی ییل

صوڭ محاربه نڭ مشوم نتیجه سی جیلغین بر صو طغیان کی بر جوق شیلری
 قیردی ، دو کدی ، ییقدی ، بوغدی : بو طغیانک دالغاری ذهنله و قیلرمد
 هجوم ایدرک پک چوقلرندە مؤسس دوشونجه لری و دوینغولری سیلری ،
 سوپوردی . بوتون بو مصیبت طوفانک جوشقون صولرینی مظلم فلاکتلریله
 برابر امن معنوی موجودیتلرک هنوز ایصلاق زمینده اسکیدن بری انکشافه
 مستعد باشقه فکرلر و حسلر خارقه لی برنشو و نما ایله بویویوب آچیلغنه باشلادی .
 ایشته صوڭ سنه نڭ ممیزه سی نجه بودر . اوزون سنه لر در یاواش یاواش انکشاف
 ایدن و بش سنه دن بری درجه درجه آرتان بر حیات اثری کوسترمن ملیت
 دوینغولری بوتون روحلری سایه سی آلتنه آلمق ایسته یین بر آغاج اولق عزیمله
 یوکسلوردی . ایشته صوڭ سنه بومقدس آغاج ایچین بر یابراق و جیجک ییلی
 اولدی . دون آقشام آتش رنگی کوکسک صوڭ خلجانی کوزلرمزه سربهرک
 افق لک آرقاسنه قاچان کونشله برابر بزه صوڭ کوننک صحیفه سی قاپایان صوڭ
 ییل ادبی برتحلیله معروض قالدینی زمان هیچ شهسز کنیدیسن دن اولکیلردن
 داها زینکین و پارلاق پروارلق ارانه ایتیه جکدر . فقط ایشته یالگیز بوملی
 انتباهک اڭ جانلی ییلی اولق اعتباریله ادبیاتنده ده آز ، لکن قیمتی تجلیلر
 وقوع بولمشر .

**

احتوا ایدم جگنی وعد ایتدیگی کتابلر ایچنده پک قیمتلیلری بولونان تورک
 یوردی کتبخانه سنک ایلك چیقان مغلل اثری ، خالده ادیب خانمک و یگی توران یی
 بوتجایلرک اڭ ممتازینی تشکیل ایدر . صوڭ بش سنه ایچنده پک جوک یگی
 امضال طانیقدی . بونلرک ایچنده پک چوق شیلر وعد ایدرک باشلایانلری واردی .
 بعضیلری وعدلرینی پک آبی طوتدیلر ؛ بوگون کنج ادبیاتک برررکنی اولدیلر .
 دیگر بعضیلری بر آله و کی پارلادیلر و سوندیلر . فقط هیچ بری بو بویوک

محرر گئی ایلك اثریله بر استاد اولمادی . فی الحقیقه یئگی تورن محرری نظریه لر و بک جانلی اولمایان شییرله یاشاتیلماق ایسته نیلن فکر جریانلری ، لسانک ساده لشمه سی ، ادبیاتک ملیشمه سی مقصدلری یوکسک و نفیس اثرلرینک اعجاز کار قدرتیله ایدی بر حیاته مظهر ایتدی . طنینده انتشاره باشلایان و حتی آک بسیط سیاسی حادثه لردن بحث ایتدیگی زمان بیله جاذب بر صنعت غازه سنه بورونمگی بک آبی بیلن ایلك مقاله لر یله کندیغی افشا ایدن بوقلمک باش دوندورجی تاثیرینه معروض قالبوده حیرت و تقدیر ایله چارپمایاجق بر صنعتکار قلبی تصور ایدم . او یله بر قلم که صمیمی بر قلبک حسلرینه تاثیریلار ق یازدیغی چوق کوزوکیور ، و یازدقلری او قدر یوکسک بر منبعدن حیات آلمش حسلر و فکرلر که مؤسس قاعده لرله دائماً غوغا ایدن کلمه لر و جمله لر ایچنده بیله تاثیرینک سحرینی غائب ایتیمور . خالده خانمک بعضی یازیلری لسان نقظه نظرندن بر غریبه در . فقط همان علاوه ایتک ایسترم که لسانی منطقله آک چوق جنک ایدن یازسی بیله قارشک فکرینی تشویش ایده رکن روحنی تسخیر ایدم . بعضی کره قاره آ کلاماز ، دویار جمله لر اشارت لر اولور ، مبهم بر صورتده بر شی کوستریر . اوشی او قدر یوکسک و ممتازدر که بر نیم رؤیت ایچنده بیله روحی غش ایدم .

یئگی توران خالده خانمک اثرلری ایچنده آک نفیسی اولماسه بیله چوق نفیسلرنددر . انضاعی ادبیاتک پارلاق بر نمونه سیدر . یئگی توران محرری رومانلرند نه تماماً حقیقی و طبیعی ، نه تماماً خیالیدر . بو حکایه لرده یاشایان انسانلر وارددر . او قدر جانلیدرلر که بعضاً بر فوطوغرافی صانیرسکیز ، اطراف کیزده کی آدملرله بکیزه تیرسکیز . بلکه بونک ایچین بعضی منقدرلر بواثرلری بر « اوتوبیوگرافی » صانعلرددر . فقط بر آن اولور ، بردن بره بر بری ده گئنگی ضربه سیله بوشخصلر خیالیلشیرلر . آرتق اونلرک بو منحنط دنیاده اشلرینی بولمق کوجهلر شیر . یئگی تورانک بویوک قادینی « قایا » ایشته بونوع موجودیتلردندر . بوراده اوزون بر تحلیل یانمغه امکان اولمادیغی ایچین روحی تظاهرلرینک بوتون صفحه لرینی کوستره میه جگم بویئگی توران قادینی ملیت مذهبنک فوق البشر بر رسولی کبیدر . اونک حیاتنک ایزلرینی ، سوزلرینک

آهنكىنى تعقيب ايدەر ايكن ايچكزده توركلك عشقنك غليانه باشلادىغنى
گورورسگىز. ائكمفكوروى كنج تورك تىنالى اولان اوغوزده ا كثر يا پاشايان
بر انساندر . فقط آرا سيرا اونكده ناكهان يوكسه ليشلىرى واردر . سوگرا
حمدى پاشا . حكايه بر مدعالى اثر اولماسنه نظراً آك خوشلانيئماليان بر انموذج
اولق لازم گلن حمدى پاشا بيله عشقنك قوت و اعجازى ايچنده هر زمان جانلى
وبعضاً خولياوى بر صورتده انسانلغك اوستنده در . بو يوكسه ليش اونده عيني
زمانده باشقه بر نقطه نظردن بر آچاليش كچي گورونور . قارنك سويه حقنده كي
حسى شاشيرير .

يكنى توران ده كيشه جك فكرلىرى نوگجه دن كشف ايتك ، سياسى حركت
خريطه لرينك باشليجه يكنى خطلىرى چيزمك ، ياشايلاق انسانلرى داها دوغماندن
خلق و ابداع ايله مك ادعاسيله ميدانه چيقمش بر كهانت كتسابى در . وبو اعتبار
ايله يالكىز سويله جك ده گل حتى اينانيللاق شيلره دولودر .

طيننده تفرقه ايديلن «صوگ ائرى» ينه عيني محررك قيمتلى بر حكايه سيدر .
بو ديكرندن فرقلى بر طرزده يازيلمشدر . مدعالى بر اثر ده گل بلكه حكايه شكلنه
قونمش اوزون بر عشق منظومه سيدر . روحلارنده صمدانى ظالمرك اسرارلى نور
عكسلىرى پارلايان ايكنى صنعتكارك ، صاچلارنده حياتك قيشى باشلامش بر ادب
ايله گنج بر رسام قيزك ، فريدون حكمتله كامرانك عشقى .

زواللى كامرانك ، مسقطى سما اولان بو بويوك وعلوى ساقطه نك عشقى
وظيفه سنه فدا ايدهرك تولومى واوزون بر انتظار و تحرى دوره سندن سوگرا
نهایت روحنك آرقاداشنى بولان ، فقط قيصة برسمادق متعاقب تكرار غائب
ايدمن فريدون حكمتك ياورو قوشلىرىنك برى اوچش وقادىنى كوزلىرىنك
نورينى قارارتمش بدبخت يوواسنه عودتى ايله نتيجه لهن بو منظومه نك بوتون
الحانى ، تاصوگ ماتم لحنه قدر نويله رقيق وعلوبدركه روحه نجيب بر مستى و برمن
بو آهنگه آنجاق ائيرى تهز يازيدهن مستتابر موسيقى آلتنك سسى مالك اولايلىر .

يازىلدقلىرى تاريخ اسكى اولمقله برابر مطبوعات عالمه بوسنه چيقان ايكنى مهم
اثرده عبدالحق حامدك «ايلخان» و «ليبرته» سيدر . ايكيى حقنده كي حكملر

يک ده گيشيک اولان بو اثرلر ايچنده اولايلىخاندىن بحث ايتىمک ايسىتم . تجدد دورينه قدر قصيده وغزلک محدود دائره سىندن ديشارى چيقامايان عثمانلى - تورک نظمىنه دهاسيله آڭ بويوک انكشافى تامين ايدىمىڭ عبدالحق حامد اولدىنى نه قدر شېه سىزسه ايلخانك حامد نظمىڭ آڭ موفق و نفيس نمونه سى اولدىنى ده او قدر محققدر . عروض وزننىڭ مخلصلرى سچىلدىكى زمان بو كىتاب اصلا اونوتولمايلاقدر . نظم اعتباريله بو قدر ممتاز اولان بو اثر فكر وموضوع نقطه نظرندن ده يوكسكدر . فقط بوكون روحلى اداره ايدىمىڭ منى عشق وماضى يه مربوطيت حسى ايله هيچ بارىشامايلاق بر اثردر . چونكه چنگيزك مظلانى ياد ايله باشلايان بو كىتابك ، ملعون ومستكره ظلملرى آڭ روحى اوربرتن شكللرده تصوير ايدىلن قهرمانى ، ايلخان بر تورك پادشاهيدر . فقط اثرلرنده « كوچوك نابوليون » ي تحقير ايدىمىڭ ويقتور هوغوى تجريم ايتىم بر فرانسىز ايچين ناصل ممكن ده كلسه ولوكه عرقى بر مناسبتله باغلى اولديغىمىڭ اسكى بر ظالم حكمدارى صنعتك لغتته هدف ياپان حامدى ده بن تجريم ايدىمىڭ . حامدك بويوك دهاسنىڭ حيران ايدىمىڭىموجلىرى ايلخانك بعضى پارچىلرنده يك بارزدردر . بغداد خاتونك عشق و تفكرلى ، حافظ شيرازىڭ اميرچوبان ايله مكالمىلرنده كى ملهم سوزلىرى ، غياث الدينك سرائنده كى شرق تربوله سنىڭ ظريف نكتىلرى ، نهايت مظلوم جنازه لىڭ سرائى پنجره سىندن سويلن قاديىلره تماشا ايتدىرىلدىكى صوڭ صحنه اثرك شاهقه لرىدر .

تماشا نقطه نظرندن ايلخان حامدك آڭ موفق اولمش اثرلرنىڭ ، صحنوى تاثيرى يك بويوك اولاجق ابداعلر ، قولاقلىرى تسخير ايدىمىڭ رصين ووجيز سوزلر وبالخاصه هر شخصك معنويته موافق صورتده آيرىلش وزنلره تكلمى هربرى اثرى قازاندىران بر مزىتىدر .

« ليه رته » يه كلنجه بو ، بويوك داهىڭك اوتوز آلتى سنه اول يازدىنى بر اثردر . حامدك « نىسرن » و بعضى كوچوك اثرلى كى بوده هجا وزنى ايله يازىلىشدر . مدحت پاشانىڭ اوروپايه سبيدىنى متعاقب يازىلان بو تماشا كىتابى ده - حامدك ديكر بعضى اثرلى كى - اوزمانكى حكمدارك ظالم ومظلم اداره سىنه تعريضلره

دولودر؛ و دیگر لرنده اولدینی کبی بونده ده آچیقندن آجیغه تعریض وهجوم یرینه بلیکه بر انتشار امکانی براقان ضمنی بیان طرزی اتخاذ ایدلشد. اونک ایچین لیهرته نك شخصلری رمزی اسملری حائزدر .

نوته سنده بریسنده دها قیویله جملری پارلایان لیهرته بویوک شاعرک آنجق بر ایکی تجربه سندن سوکرا و بک گنجلیکنده یازدینی بر اثر اولدینی احساس ایتمکدن خالی قالماز . بالخاصه اختیار اولونان هجا وزنك دوراق کبی اساسی بر شرطك اهاملی آهنگسزلگی تولید ایتدیگی کبی جمله لرك مصراعلره تقسیمنده ده بو آهنگسزلگی تزئید ایده جك مهارتسزلکلر وارددر . حاصلی فکرجه لیهرته بویوک داهینك دیگر نفیس ومعظم اثرلریله مقایسه اولوناماز .

..

الحان وطن... مملکتك ألم وفلا کتلرینی آغلایان ومفخرتلرینی ترم ایدمن شعرلردن مرکب بر مجموعه . الحان وطنك محوری فائق عالی ادبیات جدیده زمره سنك اُك شایان دقت شاعرلرنددر . حامدك اهمیتلی صورتده تأثیری آلتنده قالان شاعرلگی خیالی بر ممتازیتی حائزدر . ده کیزلرك، سمالرك، کیجه لرك، بیله یزلرك، دورا دور افقلرك سرلرینی واکثریا بوعالمده یاشامایان قادینلرك حسلرینی تقریر ایدمن یازیلرنده لفظلرك طنطنه لی آهنگی بر مقناطیس کبی انسانی چکر . مجازلرك مبدولیتی ، جمله لرك اکثریا لزومندن فضله اوزونلغی وتریب اعتباریله اهامی بو شدید آهنگ ایله برلشنجه بو کوزمل شعرلری فکری یوروجی وبعضاً عادتا معنائی یاپار .

الحان وطن فائق عالینك اُک یکی شعرلرینی حاویدر . واعتراف ایتمه لی که مزیتلری یالکسز اُک یکی اولمالرندن ده کل بالخاصه بعضیلرینك یوکسکلردن قلبه دوکوان صمیمی و متفکر موسیقیمی اُک درونی یارالری ییقادیفنددر . نه یازیقدرکه هرکسك آغلادینی وکولدیکی سوکیلی دیل ایله یازیلماقلری ایچین بو شعرلرك خطاب ایتدیگی سامعلر ملتك کوچوک بر قسمی تشکیل ایدیور .

..

ینه عینی زمره نك « ایلول » اسمنده کی بویوک حکایه سیله تفرد ایتیش مهم بررکنی اولان محمد رؤف بکک امضاسیله چیقان « بر عشقك تاریخی » ده بوسنه نك نشریاتی آراسنده در. فکر بجه محمد رؤف مهم بر استحاله یه اوغرامش محررلردندر. اسلوبی اوقدر ممتاز، خیالری اوقدر رقیق، ملال آلود اولان، سیگیرلی تحلیللریله معنویتلرک اوقدر صمیمی و نزیه رسملری چیژمن ایلول محرریله بوگونکی حکایه نویس آراسنده مهم فرقلر واردر. اولاسلوب اعتباریله بو فرق گوزه جاریار. آسکی مونس و بر شعر اسلوب یرینه بوکون چوق قاریشیق و صیقیجی بر مقاله اسلوبی قائم اولمشدر. خیاللر یاواش یاواش قورو یارق یرینی بوش براقش و حقیقیه « Réalisme » مسلکینه دوغرو شدید بر تمایل ایله برابر سیاه و خسته بر چیرکین کورو جیلک محررک بوتون یازیلرینه حاکم اولمشدر. شعرى آز، ممتازیتی آز، تفصیلاتی حشوه و اراجق قدر چوق بر موپاسان ادبیاتی، ایشته رؤف بکک بوگونکی اثرلری. صوک کتابکده بو عمومیتدن آیریلادیغنه قائم.

..

سنه نك مجموعه و غزته ستونلرنده کی ادبی نشریاتی ایچنده شایان دقت مشاهدeler موجود اولمقله برابر عمومیتله مؤسف بر فقر واردر. دقته و قید و تذکاره شایان کوردیکم شیلرک آله همی ادبیات جدیده زمره سنك بویوک استادلرندن خالد ضیا بکک « خاطرات و تحسّسات » عنوانیله یازمقده اولدقلری سلسله نك بعضی پارچالیدر. اساساً بو سلسله نك بوتون پارچالری خالد ضیا بکک دوشونجه و یازی اسلوبلرنده مهم فرقلر کوسترمکده در، و بو فرقلر تورک ملی ادبیاتنك بر استادک قلمنی قازانمقده اولدیغنی تبشیر ایتدیگی ایچین بک قیمتلیدر. آلمانلرک، روسلرک داهیلرنده کورولن خلقه دوغرو کیدیش خالد ضیا بکک صوک یازیلرنده در. آرتق ماوی و سیاهک اضافی متابعلر و مجاز ازدحامی ایله دولو اسلوبنك یرینه داها چوق ساده و بلیک بونك ایچین داها چوق روح ایله قونوشان بر لسان قائم اولمشدر. بالخاصه ینه بو

سلسلە ايچىدە انتشار ايدەن «صدای انجیل» سوك فلاكىڭ آجىلىرىنىڭ احساس
واحساسكار بىر طور دە آغلایان بىر بدیعە در .

ادبیاتدە خلقە دوغرو كىتمەنىڭ كوزەل نۇمۇنەلىرىنى بىرەنلر ك بىرى دە
شېئىر سىز كوك آلېدر . بىر زمانلر ھېچ بىر شى آكلاماز دىيە اوموز سېلىك دېكمز
خلقنىڭ ، كوچوك مفكرەلەرنە ادراك ، معصوم قىلەرلەندە دويغو آرامادىقمز
چوچوقلر ك معنويىتىلەرنە آكلایان ، دويان ، تىترەين ، مەھىچ اولان قابىلىتلر
ياراتان بو نۇمۇنەلر ك بوتون موفقيت سىرى سادە ، دويولش ، ياشاش و جانلى
شىلر اولالەرنە در . كىزلى بىر نور شىكلەندە ياواش ، ياواش موجود شىلرە
سوقولان بويوك مفكورەنىڭ بوتون آتشنى داغىستان بو اترلر مىللى ادبیاتىمىز ك
تارىخىدە مەھم بىر ىر طومغە نامزد در .

بويوك تورك شاعىرى محمدامىن بېك بوسنە ظرفندە انتشار ايدەن شعرلىرى
ايچىدە بەئىزلىرى ھىچا وزننىڭ موفقيتە قوتلە يارىدىم ايدەن عامللر حكمنە در .
و ظن ايتىمىدەم كە ياقىندە اوزون بىر انتظارە نھايت بىرەرك كوزوكە چك اولان
«تورك سازى» بو وزننىڭ ھاكىمىنى تايىد ايدە چكدر .

امىن بېك نظمىدە كى سلاست ، فېكرلەرنە كى وضوح ، كەلەلەرنە كى قوت
دلالت و موضوعلرىنىڭ حياتدن آينىش اولماسنىڭ علاوه ايتىدىكى تائىر آيرى
آيرى بىر مەزىتدر . ومطلقا بو اترلر ك بەئىزلىرى بىر قصور بولمى لازىمە
بىلكە داھا چوق شعر اولمالرى ايچىن اقتضائەن شىلر ك اكسىكلگى كوستىلەيلىر .
مع مافىە بو اعتبار ايلە دە جەدأ بى قصور اولانلرى بىك چوقدر . مع التأسف ھىچا
وزنى يېكىلگەنە رغماً سرعتلە تأسس ايتىمىك و تورك ادبیاتىدە كندىسە موعود
اولان بويوك موقى آلمق ايچىن امىن وكوك آل بېكردن وبالخاصە داستان
والھى طرزندە ھەكسەن چوق موفى اولمقلە برابر بىك آزشى ، فرضا سوك
سە ظرفندە يالگىز بىر ايىكى نفىس اتر نىشر ايدەن رضا توفىق بىكدن سوگرا
عینى قدرندە باشقە قىلملەرە مال ك دەكلدر . يازىلەرنە روحنىك بوتون حرارتى
حسن اولونان آقا كوندوز بېك شعرلىرى اكثراً چوق حسن دولو اولمقلە برابر
نظم اعتبارىلە قصور سىز دەكلدر . جملەلر ك تىرىندە ، قافىلر ك اتخاستە ، بالخاصە
وضوح و تائىرى ترصین ايدە چك منقجىتە مسامحەلىدر . بو كىچ و قىمتلى

شاعرنڭ يازيلرى قلمه هيچانلى بر تائر ويرير . اكر فكري بر تحليدن كندىنى
صاقلایامايان بعضى نقيصه لر بو تائرڭ شدتى تنقيص ايتسه بوتون بو يازيلر بر
مخلده اولورلردى .

هجا وزنيله يازى يازانلرڭ چوقاقنى نه قدر ممنونيتى موجبسه وجوده گن
اثرلرڭ عصرلردن برى قولاكلره حكم ايدمن عروض وزننه غلبه ايتك ايچين
لازم اولان قوتدن محروم بولونماسى او قدر آجيدر . مقدس شيلرى مئاديا
ترنم ايدمرڭ ابتداله اوغراتان و آهنگ نقطه نظرندن ده يك فقير اولان بويله
نه قدر چوق يازيلرى بن يڭى وزنڭ استقبالى ايچين مضر عد ايتمكده يم . يالڭز
متسلى اولاجق برشى وارسه ديگر وزنڭ ده بويوك اثرلر ميدانه چيقارمايشيدر .
فى الحقيقه سنه نڭ بوتون ادبى مجموعه لرند انيس بهيچ وحفظى توفيق بگلر
وبر قاچ امثالنى استئا ايدرسهك يڭى و وعدكار بر امضا بولمق قابل ده گلدر .
غير مطرد نغمه لرى تكرر ايدمن سقط نظم لر و اولردن داهاسقط منثور لر ...
ايشته مجموعه لرڭ ادبى سنه سى .

..

صوڭ ادبى سنه نڭ اڭ بويوك آجيسى مهم بر سيماي ادبى اولان اكرم
بگڭ وقاتيدر . فكرمجه اكرم بك منسوب اولدينى مكنيتك بويوك بر شاعرى
ده گلدى ، فقط بويوك بر ادبى ، سوزى يك ديكله نير بر منقدى وبوندن اولكى
نسلڭ قيمتى بر معلمى ايدى . اكرم بك بر درجه يه قدر تمثاليلىرڭ مالارمه سنه
بگزه تيله بيلير . شو فرق ايله كه او چوق آزيازمىدى . اكرم بگڭ آنارى
ايسه اولدجه چوقدر . صميمى وعلوى بر ماتمك آبدىسى اولدينى ايچين
موضوع بحث ايتمه ديكم « نژاد اكرم » كتابندن باشقا اكرم بگڭ منظوم اثرلر
تدقيق ايدمنلر بر قاچ رقيق و حساس بارچا اوزرند قلابرى تهييج ايدم بيليرلر . فقط
ادبياتك مهم براستحاله دورينك استادلرى آراسنده بولونان اكرم بگڭ بويوك مجددلره
مخصوص مزيئلرني تحلى ايتديرمن بر شاه اثره تصادف ايتمكده مشكلاته اوغرارلر .
كوك آلپ اكرم بك ايچين « شعر مزك شعورى » دييور . مديد سنه لر
برى عمانلى - تورك ادبياتنڭ مختلف زمرة لرينه قارشى اونڭ ايفاليتديكى وظيفه
بو قيصة سوز بك ائى افاده ايدمر .